

BRUG-GROEP

De **Brug-groep** was de officiële naam van een bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1959 meedingende lijst van communistische dissidenten, die in het maandblad *De Brug* hun spreekbuis vonden.

De verschijning van *De Brug* was de vrucht van spanningen die de **Communistische Partij Nederland** (CPN) vanaf 1956 beroerden. De directe aanleiding tot het conflict was de kwestie rondom de verhouding tussen de CPN en de Eenheids Vakcentrale (EVC). Daarnaast lagen echter ook dieperliggende spanningen aan de basis van het schisma. Spanningen die enerzijds hun oorsprong hadden in het optreden van de CPN tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog, en die anderzijds verband hielden met de nieuwe wind die na de dood van Josef Stalin op 5 maart 1953 in de communistische beweging was gaan waaien.

De ‘destalinisatie’ bleef in de CPN beperkt tot een halfslachtige erkenning van enkele gemaakte fouten, maar de door enkelen gewenste verandering van de partijstructuur werd door de almachtige partijsecretaris Paul de Groot tegengehouden. Vanaf het voorjaar van 1956 werd De Groots almacht in de partij in toenemende mate betwist door de medebestuurders Cor Geugjes, Eerste-Kamerlid namens de CPN en door Frits Reuter en Bertus Brandsen, beiden EVC-kaderleden. Deze verzetten zich tegen De Groots strategie om de ‘lastige’ EVC onder sterkere controle van de partij te brengen om zo de uiteindelijke aansluiting van deze vakbond bij het veel grotere Nederlands Verbond van Vakverenigingen te kunnen bewerkstelligen. De meningsverschillen in het partijbestuur liepen bijzonder hoog op, onder andere door beschuldigingen van beide partijen over elkaars houding tijdens de Tweede Wereldoorlog.

De vlam sloeg in de pan toen het partijbestuur in december 1957 besloot Arie Verreyt te royeren omdat deze Tilburgse propagandist verhalen had verspreid over het zogenaamd laffe optreden van Paul de Groot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog. Brandsen en Geugjes zagen in deze volgens hen overdreven maatregel voldoende aanleiding om uit het partijbestuur te stappen. De Groot reageerde in de winter van 1958 met een artikelenreeks in het partijblad *De Waarheid*, waarin hij te kennen gaf de leiding van Brandsen en Reuter over de EVC niet langer te erkennen. De Groots eigenmachtige optreden ging een aantal medebestuurders een brug te ver. In dezelfde maand betuigde CPN-voorzitter en Tweede-Kamerlid Gerben Wagenaar en fractievoorzitter Henk Gortzak hun steun aan Reuter en Brandsen. Het werd, zo kort voor de verkiezingen voor de Provinciale Staten op 26 maart 1958, binnen de CPN als een dolkstoot in de rug beschouwd. Met represailles wachtte het partijbestuur vooralsnog tot na de verkiezingen. Op 2 en 3 april 1958 werden Wagenaar, Gortzak, Reuter en Brandsen geroyeerd, kort daarna gevolgd door het Tweede-Kamerlid Rie Lips-Odinot. In de Tweede Kamer gaf Gortzak op 15 april 1958 te kennen dat hij samen met Wagenaar, Lips-Odinot en Brandsen een aparte communistische fractie had gevormd.

In mei 1958 verscheen het eerste nummer van het nieuwe maandblad van de oppositionele communisten onder de naam *De Brug*. Een maand later was ook de scheuring in de EVC een feit. Het schisma in de CPN was daarmee compleet.

De aanhang van de Brug-groep bleef beperkt: geschat wordt dat slechts vijfhonderd CPN-leden Wagenaar en Gortzak volgden. Daarnaast sloten zich ook enige reeds eerder door de CPN geroyeerde communisten aan bij de beweging zoals Daan Goulouze en G.J.M. van het Reve (pseudoniem: Vanter). Overigens bevonden zich in de gelederen van *De Brug* relatief veel heimelijke agenten van de Binnenlandse Veiligheidsdienst: de BVD was er veel aan gelegen om het schisma in de communistische beweging te bevorderen.

De CPN heeft in de daaropvolgende maanden heel wat in het werk gesteld om de Brugleden in diskrediet te brengen. Met allerlei lasterlijke beschuldigingen en onthullingen trachtte de CPN de opposanten te ontmaskeren als werktuigen van het Amerikaans imperialisme en handlangers van de reactie. Een dieptepunt bereikte de lastercampagne met het in november 1958 uitgebrachte rapport *De C.P.N. in de oorlog*, waarin de ‘dubieuze’ rol die de Brugleden tijdens de Tweede Wereldoorlog zouden hebben gespeeld werd ‘onthuld’. De Brugleden, zo luidde de boodschap van het rapport, waren onder valse voorwendselen de CPN binnengedrongen om de communistische beweging te gronde te richten.

Met de publicatie van het rapport was de weg terug voor de opposanten definitief afgesneden. Hoewel de vorming van een aparte partijorganisatie door veel Brugleden vooralsnog werd afgewezen,

besloot het congres op 11 en 12 januari 1959 om met een eigen lijst deel te nemen aan de in dat jaar te houden verkiezingen voor de Tweede Kamer. Lijsttrekker van de Brug-groep werd Wagenaar, op de kandidatenlijst gevolgd door Gortzak, Lips-Odinot en Brandsen. Het door de groep uitgebrachte verkiezingsprogramma week in slechts weinig opzichten af van dat van de CPN: in haar campagne legde de *Lijst Wagenaar* de nadruk dan ook voornamelijk op haar strijd tegen het dictatoriale optreden van De Groot.

Electoraal succes bleef echter uit. Bij de Tweede-Kamerverkiezingen van 1959 haalde de partij niet meer dan 34.917 stemmen (0.58%) waardoor ze naast een zetel greep. Vooral buiten Amsterdam was de Brug-groep er nauwelijks in geslaagd om aanhang te verwerven.

Desalniettemin zag de leiding van de Brug-groep in het resultaat voldoende aanleiding om de actie door te zetten en uit te breiden. Op 12 juni 1959 werd door de Brug-groep de Socialistische Werkerspartij (SWP) opgericht met Wagenaar als voorzitter en Gortzak als secretaris.

De SWP zou tot 1965 blijven bestaan. De partij telde slechts weinig leden, waarvan een niet onaanzienlijk deel bovendien als geheim medewerker voor de BVD actief was. De activiteiten van de partij beperkten zich feitelijk tot de uitgave van *De Brug*, waarin uitgebreide analyses over de te volgen strategie van de internationale communistische beweging en het falen van de CPN waren opgenomen. De SWP speelde daarnaast een (bescheiden) rol in de begin jaren zestig oploeiende strijd tegen de atoombom en tegen de Algerijnse oorlog. Wegens gebrek aan financiële middelen nam de SWP geen deel meer aan landelijke verkiezingen. Wel deed de partij in 1962 onder leiding van Gortzak een weinig succesvolle poging om een zetel in de Amsterdamse gemeenteraad te veroveren.

In 1965 viel het doek voor de SWP. Nadat de reguliere uitgave van *De Brug* feitelijk al enkele maanden was gestaakt, verscheen in december 1965 een laatste nummer van het blad, waarin bekend werd gemaakt dat de algemene ledenvergadering op 18 december 1965 besloten had de partij op te heffen. De leden van de SWP werd geadviseerd zich bij de **Pacifistisch Socialistische Partij** (PSP) aan te sluiten. Een van de SWP'ers die zou overstappen naar de PSP was Gortzak. Namens de PSP zou hij nog enkele jaren in de Tweede Kamer plaatsnemen.